

הבנות ג'נבה וסדר יום חדש לישראל

אריה ארנון*

* פרופ לכלכלה, אוניברסיטת בן גוריון, יו"ר משותף "מחויבות לשלום וצדק חברתי".
מחומי הבנות ג'נבה.

הבנות ג'נבה מגדירות היטב את מסגרת פתרון הקבע האפשרי בין ישראל ופלסטין. אך יש להן משמעויות מרחיקת לכת דווקא ביחס לדמותה של החברה הישראלית אשר כדאי לדון בהן כבר עכשיו. כמובן, דיון כזה מניח כי ההבנות ימומשו על ידי שתי ממשלות אחראיות ורציניות. אילו עדיין אינן נראות באופן, אך בכל זאת כדאי לנסות ולהבהיר כמה מההשלכות הצפויות של יישום הבנות ג'נבה.

ישראל שתחזור לעצמה תתפנה לבדק בית פנימי יסודי. איזו חברה אנו רוצים לכונן כאן? מה נעשה ביחס לאי השוויון ההולך וגדל? כיצד נארגן את אספקת השירותים הציבוריים, ובפרט החינוך והבריאות? מה נשנה ברשת הביטחון החברתית? מה ראוי להיות מסגרת יחסי העובדים והמעבידים? בקצרה, נתפנה סוף-סוף לדון בדמותה הרצויה של החברה ללא שאלות "מדיניות" ישתקו תמיד דיון זה.

עיצוב גבולות הקבע של ישראל יאפשר להתבונן פנימה, לתוך החברה השסועה. לא רק מעמדן של קבוצות מוחלשות יבחן מחדש ומשאבים יופנו לטיפול במצוקותיהן. דמותה של ישראל ובפרט יחסי המדינה והאזרחים הערביים חייבים בשינוי יסודי. לאחר הסדר בין מדינת ישראל והעם הפלסטיני שמחוצה לה, חייבים סוף-סוף להגיע לטיפול בשאלות הקשות הנוגעות לזכויותיהם הפרטיות והקולקטיביות של אזרחי ישראל הפלסטינים. אמנה אזרחית, אשר תוסכם על דעת הרוב והמיעוט, עשויה לסלול דרך להשלמה פנימית.

בעיצוב המדיניות הכלכלית ניחלץ מפנינה ללא מוצא. כיום, ושלוש השנים האחרונות יוכיחו, אנו לכודים במעגל של שקיעה והתכווצות כלכלית. התוצר לנפש יורד, האבטלה עולה, הכנסות הממשלה ממסים יורדות. הממשלה מגיבה לגידול הגרעון במדיניות "מצמצמת" ומקצצת בבריאות, בחינוך וברשת הביטחון החברתית. הביקושים במשק יורדים והסיכון הפוליטי בו נמצאת ישראל – "סיכון מדינה" בשפת המעריכים – עוד מחריף את המשבר. נתניהו חשב שיש לו פתרון קסמים לקשיים. לעת עתה הקסם לא עובד.

יישום הבנות ג'נבה יצור תנאים שהם הכרחיים, גם אם לא מספיקים בעיני, לטיפול בשקיעה הכלכלית. בנוסף ייווצרו תנאים יותר נוחים לטיפול בפערים הפנימיים ההולכים וגדלים, במערכות החינוך והבריאות המשוועות לתיקון, בהשקעות בתשתיות פיסיות. יוזמות חדשות יצעידו את ישראל לקראת רמות חיים אירופיות ואם נרצה בכך גם לקראת מדיניות רווחה אירופיות. אם לעומת זאת לא נצליח במאמץ לשנות את האופן המדיני אנו יודעים שתימשך הנסיגה ברמת החיים ועימה התפוררות הסולידריות הפנימית.

הסכם על פי הבנות ג'נבה יעצב מחדש את גבולותינו הפוליטיים והכלכליים וייתן הזדמנות לשנות גם את סדר העדיפויות החברתיים כלכליים והמשטר בו נחיה. על כך יתחולל כמובן

ויכוח נוקב בו סביר שחלק מתומכי הבנות ג'נבה ימצאו עצמם בצד אחד של המתרס וחלק בצידו השני.

מי שמבין זאת חייב להסיק מסקנות. הגורמים החברתיים למיניהם, אלה שהצדק החברתי בראש סדר העדיפויות שלהם, הם השותפים הראשונים לתמיכה בהבנות. נכון, הם ינהלו עם חלק מתומכי הבנות ג'נבה, אלה שתומכים בכלכלת השוק ולא במדינת רווחה, ויכוחים נוקבים על הדרך הישראלית העתידית. דווקא עובדה זו מרמזת על העתיד ומסמלת את הנורמליזציה שהבנות ג'נבה יביאו לכשיתממשו: המחלוקת על הנושאים החברתיים והכלכליים תעמוד אז במוקד הדיון הציבורי בישראל ולא המחלוקת בת יותר מ 36 שנים על גבולות ופשרה. הגיע הזמן.